

Notatki koleopterologiczne z Polski.

(Koleopterologische Notizen aus Polen).

Podał

J. KINEL.

Ponieważ materiał chrząszczów wodnych, zebrany przezemnie w r. 1922 na Podolu przy zasiłku b. Sekcji Entomologicznej oddz. lwow. Pol. Tow. Przyr. im. Kopernika w kwocie 10.000 Mp. nie zawierał rzeczy godnych specjalnej notatki, urządziłem w ubiegłym sezonie powtórnie wycieczkę podolską na chrząszcze lądowe i zebrałem szereg form, między którymi znalazły się i ciekawsze. Do tego dołączam kilka sprostowań. Dla fauny Polski nowemi są gatunki 3, 4, 5, 9 i 13. Wymieniam też formy w katalogu Łomnickiego wprowadzić żadną adnotacją co do miejsca występowania nie opatrzone, w spisach chrząszczów jednak rzadko spotykane i z tego względu mogące mieć pewne geograficzne znaczenie. Cały materiał włączony do zbiorów Muzeum im. Dzieduszyckich.

1. *Notiophilus hypocrita* Putz. Budynki pow. Stolin 21. VIII. 1923. Forma przeważnie dalekiej północy i wysokoalpejska, występująca w Pirenejach, Alpach, Apeninach, na Bałkanie, w Siedmiogrodzie; u nas w Tatrach i na Czarnohorze (okazy Muz. im. Dzied.). Znane są też reliktowe stanowiska na niżu północnym (Fürstenburg w Prusach Zach., Borkum, Belgja, Folkestone); poleskie stanowisko należy do tych ostatnich, podobnie jak warszawskie i wileńskie.

2. *Quasimus minutissimus* Germ. Dobrowlany k. Zaleszczyk 10. VII. 1923 — 3 okazy wykoszone czerpakiem na ściance z Ephedrą; Strzelce, pow. Horodenka 13. VII. 1923 — 1 okaz leg. Noskiewicz. Gerhardt cytuje go z Śląska; w półn. Europie nie występuje.

3. *Euzonitis fulvipennis* F. ab. *nigra* Tausch. Kołodróbka n. Dn. 22. VII. 1923 na kwiecie *Nigella arvensis* — 1 okaz leg. Noskiewicz. W zbiorach Muz. im. Dzied. znalazł się jeden okaz formy gatunkowej z Dźwinogrodu n. Dn. Forma gatunkowa na Węgrzech, w Małej Azji i połudn. Rosji; aberatywna na Węgrzech.

4. *Platyscelis melaena* Fisch. W okolicy Lwowa i wsch. Małopolsce nie rzadka, oznaczana dotychczas za *Redtenbacherem* jako *polita* Strm. Ten ostatni gatunek pozostaje w faunie

Polski na podstawie danych, ogłoszonych przez Szulczewskiego (Chrząszcze Wielkopolski — Prace Kom. Mat.⁵Przyr. Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu. S. B. T. I. Z. 3 i 4, 1922) i v. Varendorffa (Entomologische Forschungen in Polen — Ent. Bl. 13 Jhrg. p. 196—198), który podaje ją z Rytwian w Kieleckiem. Rozmieszczenie *melaena* w Polsce przedstawia się na podstawie dostępnego mi materiału jak następuje: Romanowe Siolo pow. Zbaraż (Kuntze); Drańcza, Hołdy i Ponikwa ad Brody; Łysa Góra (leg. Miecz. Świątkiewicz), Żulicka Góra (leg. Noskiewicz) i Słowita ad Złoczów; Łyczaków, Hołosko Wielkie i Brzuchowice w okolicy Lwowa; Zarzecze pow. Jarosław (Muz. im. Dzied.); Nienowice nad Wisznią z okolic Przemyśla (Trella). Z Zamojszczyzny nie podaje go Tenenbaum ani Fejfer; brak go również jak wogóle jakiegokolwiek gatunku tego rodzaju — w okolicach Kołomyji, Krakowa i Pabjanic, o ile mi wiadomo z informacji pp. prof. Łomnickiego, dra Mazura i dra Eichlera. Poza Polską występuje w połudn. Rosji.

5. *Pl. gages* Fisch. Łysa Góra k. Złoczowa, 6 okazów, leg. Miecz. Świątkiewicz; prócz tego jeden okaz w zbiorach Muz. im. Dzied. z Monasterzysk w wsch. Małopolsce. Daleko mniej na zachód wysunięty niż poprzedni gatunek. Poza Polską w Rosji połudn. i na Kaukazie.

Razem więc występują u nas 4 gatunki tego rodzaju, którego centrum rozmieszczenia leży w Turkiestanie i w Azji środkowej: *hypolithos*, *melaena*, *gages* i *polita*; pierwszy z nich w obecnych granicach Rzeczypospolitej dotychczas nie znajduje się; możliwe jednak, że znajdzie się w połudn. wsch. zakątku naszego Podola. Dla łatwiejszego wyróżniania naszych gatunków zestawiam je w tabelkę analityczną według monografii Seidlitz'a (Erichson: Naturg. d. Ins. Deutschl. Erste Abt., V Bd. Berlin 1898), nie każdemu zwłaszcza na prowincji dostępczej:

1". Przednie piszczelę spłaszczone, nieco wydrążone od spodu, z ostrą krawędzią zewnętrzną, ku końcowi silnie z obu stron rozszerzone. Przednie uda bez zęba. Epipleury nie sięgają do samego kąta szwowego pokryw; od reszty pokryw wyraźnie oddzielone. 13—15 mm. (subg. *Platyscelis* i. sp.). Andrzejowski podaje go z jaru Bohu poza ujściem Dochny. *hypolithos* Pall.

1'. Przednie piszczelę nie spłaszczone, z tępą krawędzią ze-

wnętrzną; pod spodem nie wydrążone. Przednie uda zębem opatrzone. (*Oodescelis* Seidl.).

2". Przednie piszczele u ♂ po stronie wewnętrznej od nasady do $\frac{2}{3}$ długości wykrojone, na końcu maczugowato-zgrubiałe; na 1. i 2. odcinku odwłoka plamka tomentowa. Punkty na pokrywach u obu płci nieco pomarszczone; boczny brzeg pokryw z góry w całości widoczny. Długość mierzonych okazów 11—14 mm.

melaena Fisch.

2'. Przednie piszczele u ♂ po stronie wewnętrznej nie wykrojone, na końcu nie zgrubiałe maczugowato; na odwłoku brak plamek tomentowych. Punkty na pokrywach u obu płci okrągłe, nie pomarszczone; boczny brzeg pokryw widoczny z góry przeważnie tylko w przedniej części.

3". Największa szerokość ciała w połowie długości pokryw; stąd ciało równomiernie do przodu i tyłu zwężone; boki przedplecza słabo zaokrąglone; przedplecze u nasady nieco węższe niż pokrywy. Długość mierzonych okazów 10—11.5 mm.

gages Fisch.

3'. Największa szerokość ciała u nasady przedplecza, które tu jest prawie szersze od pokryw; stąd ciało do przodu krótko i tępo zaokrąglone, ku tyłowi ostrzej; boki przedplecza dosyć silnie zaokrąglone. Długość według Seidlitz 7—8 mm.

polita Strm.

Wymiary podane przez Seidlitz nie są pewne; dla *melaena* stwierdziłem większe wahnięcia niż on (12—13); dla *gages* natomiast podaje raz wymiar 8—10 mm. (str. 352), drugi raz 7—8 mm. (str. 359). Samce mają silnie rozszerzone stopy przednie i środkowe.

6. *Leptura aurulenta* Fbr. Borszczów 12. VII. 1922, 1 ♀ (leg. Noskiewicz). Okaz ze zbiorów Muz. im. Dzied., podany przezemnie mylnie z Tatr (Rozpr. i Wiad. z Muz. im. Dzied. T. III) pochodzi z Markowej n. Żółtą Lipą. L. Miller (Eine ent. Reise in d. Ostgal. Karp. Verh. d. k. k. zool.-bot. Ges. Wien, Jhrg. 1868) podaje go z doliny Czeremoszu (Bystrzec); Szulczewski (l. c.) z Rawicza w Poznańskim ze zbiorów Schumanna.

7. *Alosterna ingrlica* Baeckm. Gatunek zaliczony przez Baeckmanna do rodzaju *Grammoptera* Serv. na podstawie krótszych policzków niż u *Alosterna* przynależy jednak do tego ostatniego

rodzaju dzięki budowie przedplecza i rożków; policzki zatem nie odgrywają roli w odróżnianiu obu rodzajów.

8. *Coptocephala rubicunda* Laich. Chudykowce k. Mielnicy 25. VII. 1923 na *Eryngium campestre* — ♂ (dł. 6 mm.); Kasowa Góra k. Bursztyna 5. VII. 1923 — ♂ i ♀ (dł. 4·5 mm.).

9. *Cryptocephalus laevicollis* Gebl. Dobrowlany 11. V. 1923 1 ♀ (leg. Noskiewicz). Znany z Turcji, połudn. Rosji, Syberji; z okolic Wiednia; w Niemczech występuje w okolicach Bregencji, Bremy i w Prusach.

10. *Chrysomela marcasicata* Germ. Filipkowce k. Mielnicy w wilgotnym jarze małego strumyka, uchodzącego do Niczławy, 24. VII. 1923 — 1 okaz. Jeden z górskich elementów Podola podobnie, jak *Liparus glabrirostris* Küst., którego znalazłem w temże miejscu zeszłego roku w dwu okazach.

11. *Urodon suturalis* F. Sinków n. Dn. 20. VII. 23 — 1 okaz. Rybiński zbierał w Zarwanicy k. Złoczowa na *Reseda lutea*.

12. *Otiorrhynchus velutinus* Germ. Chudykowce k. Mielnicy 25. VII. 1923 — 1 okaz. W zbiorach Muz. im. Dzied. znajduje się 1 okaz z Czortkowa (zb. Smulikowski) i jeden z Dobrowlan k. Zaleszczyk (zb. Kuntze); Rybiński podaje go z Tarnopola.

13. *Polydrosus thalassinus* Gyll. Zaleszczyki 9. VII. 1923 — 1 okaz. W zbiorach Muz. im. Dzieduszyckich liczne okazy między *sericeus* Schall. z nast. miejscowości: Góra Wolczyniec k. Stanisławowa, Gaj pod Buczaczem, Miodobory, Sinków n. Dn.; prócz tego 1 okaz oznaczony ogólnie Podole i jeden ze skrótem miejscowości, trudnym do wytłumaczenia. Jak z powyższej listy wynika gatunek u nas wyłącznie podolski. Poza Polską znany z Austrii, Węgier i połudn. Rosji.

14. *Larinus vulpes* Ol. Dobrowlany k. Zaleszczyk 10. VII. 1923 na *Echinops sphaerocephalus* liczne parki w kopulacji.

15. *Pachytychius sparsutus* Ol. Sinków n. Dn. 21. VII. 1923 1 okaz. Tenenbaum ma 1 okaz z „Sieniawy“ (Kijów); Fejfer cytuje go z Białocerkwi gub. kijowskiej, gdzie ma być nie rzadki.

16. *Tychius pumilus* Bris. Dobrowlany 10. i 19. VII. 1923 — 2 okazy. Na Śląsku koło Nisy (Reitter F. G.). Według Schilskyego (Syst. Verz. Käf. D. 1909) występuje koło Hamburga. Ponadto w połudn. Tyrolu, Szwajcarii, Francji i Włoszech.

17. *Apion validum* Germ. Chudykowce k. Mielnicy 25. VIII.

1923 — dwa okazy; jeden na *Althaea officinalis*. Szulczewski (l. c.) podaje go z Brudzynia jako rzadkość.

18. *Ap. rufirostre* Fbr. Chudykowce j. w. 25. VIII. 1923 na *Althaea officinalis* liczne okazy ♂ i ♀. Rybiński podaje go z Tarnopola.

19. *Ap. striatum* Kirby. Bedrykowce k. Zaleszczyk 18. VII. 1923 — 2 okazy. Dobrowlany 10. VII. 1923 — 1 okaz.

Résumé.

Es werden einige Käferarten vorwiegend aus dem polnischen Podolien genannt; die unter Nros 3, 4, 5, 9 u. 13 für Fauna von Polen neu, andere in unserem Gebiete seltener auftretend. Für Nr. 7. wird der Gattungsname korrigiert. Näher wird besprochen die Verbreitung der *Platyscelis*-Arten: *melaena* und *gages*, die nur im östl. Kleinen Polen auftreten und bisher irrtümlicherweise als *polita* benannt wurden. Die letztere Art scheint nur im westlichen Polen vorzukommen nach Angaben von Szulczewski (Les Scarabées de la Grande Pologne; Soc. Scient. de Poznań, Travaux de la Comm. des Sc. Mat. Nat. S. B. T. I. L. 3.) und v. Varendorff (Ent. Forschungen in Polen; Ent. Bl. Jhrg. 13, pp. 196—198). Der letztere Autor zitiert sie aus Rytwiany bei Sandomierz in einem einseitigen Verzeichnisse (p. 198) sonst häufiger Käfer (ausser *Pl. polita* u. *Chlaenius sulcicolis*), welchem zwei Seiten (pp. 196—197) Bemerkungen über das „Wesen des polnischen Nationalcharakters“ vorangeschickt werden. Das Herrn von Varendorff zur Verfügung stehende Rytwianer Material stammt aus der Sammlung des Herrn Baumeister St. Karpowicz in Sandomierz (wie mir dieser schriftlich mitteilt) durch Vermittlung des H. Prof. F. Pax jun. Zwei mir von H. Karpowicz zugesandte Stücke von *Platyscelis* aus Rytwiany erwiesen sich als *melaena* Fisch. Die Frage nach dem Vorkommen einer *Platyscelis*-Art überhaupt in Rytwiany muss aber erst an Ort und Stelle entschieden werden, da H. Karpowicz eine Etiquettenverwechslung bei den mir liebenswürdig eingesandten Stücken nicht ausschliesst. Die Frage ist auch insofern von Bedeutung als H. Prof. Pax *Pl. polita* gleich mit *Pachyta quadrimaculata* als eine submontane Type für das polnische Mittelgebirge zitiert (Handbuch von Polen. Herausg. v. dr. E. Wunder-

lich. 2 Aufl. Tierwelt v. F. Pax jun. Berlin 1918). *Platyscelis*-Arten gleichviel ob *polita* oder *melaena* scheinen mir aber pontische Elemente ihrer Standorte darzustellen.

Wpływ limfy owadziej na zarazek wścieklizny.

(L'influence de la lymphé des Insectes sur le microbe de la rage).

podał

DR. MICHAŁ GEDROYĆ.

Cały szereg autorów zajmował się kwestją odporności owadów przeciwko rozmaitym bakterjom, względnie działaniem limfy gąsienicznej *in vitro* na bakterje. Niektórzy zaś z tych autorów (Metalnikow)¹⁾ próbowali nawet otrzymane ciała obronne stosować w celach terapeutycznych na zwierzętach wyższych.

Do doświadczeń przeprowadzonych przezemnie wybrałem ultramikroskopowy zarazek wścieklizny w pierwszym rzędzie ze względu na jego specyficzność, więc na zasadniczą różnicę z bakterjami uorganizowanymi (komórkowemi), celem zaś ostatecznym mej pracy było otrzymanie ciał obronnych i wykonanie prób leczniczych.

Za materiał doświadczalny posłużyły mi gąsienice (i częściowo poczwarki) *Deilephila euphorbiae*, które są już z tego względu wdzięcznym bardzo materiałem, że z dojrzałej gąsienicy można otrzymać najmniej 1 ccm. limfy, jak również można im wstrzykiwać do $\frac{1}{3}$ ccm. materiału zakaźnego. Limfa tych gąsienic posiada jeszcze i tę zaletę, że wprowadzona do organizmu zwierzęcia ssącego (próby z ciałami obronnymi wykonywałem na królikach), czyto pod oponę twardą lub domózgowo w ilościach do $\frac{1}{2}$ ccm., czy wreszcie do krwi, podskórnie lub do otrzewnej w ilościach od 1—3 ccm. jednorazowo, nie powoduje żadnych objawów chorobowych²⁾.

¹⁾ Метальниковъ. Экспериментальныя изслѣдованія над ичелипою молью (*Galleria mellonella*). Санкт-Петербургъ, Акад. наукъ., 1907.

²⁾ Metalnikow otrzymawszy ciała obronne dla bac. tuberculi nie mógł stosować tychże terapeutycznie na szerszą skalę z tego powodu, że znajdujące się w limfie bakterje dodatkowe? (wzgl. sama limfa) powodowały u świnek morskich, na których te doświadczenia były wykonywane, występowanie procesów zapalnych, abscesów i t. p. objawów.